

Волошин О. Л., здобувач, НУЦЗУ

НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ В УКРАЇНІ

Проаналізовано проблемні аспекти розвитку альтернативної енергетики в Україні. Визначено результативність існуючих механізмів державного регулювання розвитку альтернативної енергетики в Україні. Визначено напрямки удосконалення механізмів державного регулювання розвитку альтернативної енергетики в Україні.

Ключові слова: *механізми державного регулювання, альтернативна енергетика, «зелений» тариф, сервісна енергетична кооперація.*

Analyzed the problematic aspects of alternative energy in Ukraine. Determined effectiveness of existing mechanisms of state regulation of alternative energy in Ukraine. The directions of improvement of mechanisms of state regulation of alternative energy in Ukraine.

Keywords: *mechanisms of state regulation, alternative energy, "green" tariff, service energy cooperation.*

Постановка проблеми. Посилення екологічних трендів у світовій енергетиці і енергозалежність України вимагають підвищеної уваги до реформування енергоринку взагалі та альтернативної енергетики зокрема. Тому освоєння нетрадиційних і відновлюваних джерел енергії в Україні слід розглядати, як важливий фактор підвищення рівня енергетичної безпеки та зниження антропогенного впливу енергетики на довкілля. Стратегія подальшого розвитку альтернативної енергетики в Україні потребує створення та законодавчого забезпечення сприятливих умов інвестування, відповідної державної підтримки та удосконалення існуючих механізмів державного регулювання розвитку цієї галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізу сучасних проблемних аспектів розвитку альтернативної енергетики в Україні та визначенню результативності існуючих механізмів державного регулювання цієї галузі присвятили свої публікації такі вчені, як С. Голікова, М. Дикаленко, О. Стоян, Б. Чобанова та ін. [1; 3; 4]. Однак чимало питань стосовно визначення напрямків удосконалення механізмів державного регулювання розвитку альтернативної енергетики в Україні залишаються недостатньо дослідженими.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення напрямків удосконалення існуючих механізмів державного регулювання розвитку альтернативної енергетики в Україні в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Реалізація стратегічних завдань розвит-

ку альтернативної енергетики в Україні в сучасних умовах потребує запровадження масштабних заходів з інвестиційно-інноваційного розвитку, здійснення антимонопольних заходів, розвитку конкурентних відносин, удосконалення цінової і тарифної політики через впровадження економічно-обґрунтованого рівня цін і тарифів не тільки в сфері «зеленої» енергетики, а й на суміжних енергоринках (наприклад, встановлення оптимального співвідношення цін і тарифів на енергію, яка отримується з традиційних та альтернативних джерел енергії).

Інтенсивний розвиток альтернативної енергетики є можливим лише за належної підтримки на загальнодержавному і місцевому рівнях, в тому числі шляхом надання інвестиційних субсидій на основі чітко визначених підстав та критеріїв визначення отримувачів вказаної державної підтримки.

Щоб забезпечити сприятливі умови для інвесторів в сфері альтернативної енергетики, необхідно запроваджувати програми енергоефективності та вдосконалити існуючу нормативно-правову базу. Так, у червні 2015 р. Верховна Рада прийняла в цілому Закон «Про внесення змін до деяких законів України щодо конкурентних умов виробництва електроенергії з альтернативних джерел енергії».

Згідно із Законом були підвищені коефіцієнти «зеленого» тарифу для електроенергії, виробленої малими гідро- і сонячними електростанціями. Крім того, крім тарифу для індивідуальних сонячних панелей з'явився і «зелений» тариф для індивідуальних (до 30 кВт) вітроустановок [3].

Однак недоліком є різниця у величині тарифу для домашніх сонячних і вітрових установок, що створює технічні складності у разі використання комбінованих вітро-сонячних систем. Крім того, зауважимо, що наприклад, комбінована переробка в одній енергетичній установці і біосировини, і іншого виду альтернативного палива не дає права на отримання «зеленого» тарифу. І це протиріччя необхідно виправити на законодавчому рівні.

Важливою передумовою підвищення рівня інвестиційної привабливості альтернативної енергетики в Україні є заплановане створення українського Фонду енергоефективності, який буде функціонувати разом з Фондом донорів (планується, що ним керуватиме ЄБРР) і на який покладаються завдання щодо забезпечення сталого фінансування програм енергоефективності, а також інвестування у будівництво заводів з виробництва пелет, котлів, що працюють на біопаливі, виробництво біоетанолу другого покоління, будівництво БіоТЕЦ тощо [2].

На наш погляд, необхідно розширити коло повноважень Фонду щодо проектів з альтернативних джерел енергії та втілення інших екологічних проектів, не фокусуючись лише на питаннях енергоефективності. Тому, необхідно розширити сферу діяльності цієї інституції шляхом створення Фонду енергоефективності та розвитку альтернативної енергетики, який створюватиме умови для залучення інвестицій в цю сферу.

У сучасних умовах одним з пріоритетних напрямів розвитку економіки

України є енергоефективність, а також зниження навантаження на навколишнє середовище в частині споживання енергоресурсів і пов'язаних зі споживанням утворень відходів, викидів, скидів. З метою підвищення енергоефективності та енергорезультативності в світі активно впроваджуються системи енергетичного менеджменту на основі міжнародного стандарту.

Відтак, для підвищення енергоефективності національної економіки немає іншого шляху окрім розвитку альтернативної енергетики та впровадженню системи енергетичного менеджменту на різних рівнях державного управління: макроекономічному (міжнародний, державний, галузевий, регіональний), мікроекономічному (підприємства та організації бюджетної сфери, суб'єкти господарювання, домогосподарства).

Для вирішення цих завдань на державному рівні необхідно сприяти створенню енергосервісних компаній, збільшити державне замовлення на підготовку фахівців з енергетичного менеджменту та енергетичного аудиту шляхом широкого запровадження в системі вищої та середньої освіти навчального курсу «Енергетичний менеджмент».

Забезпечення надійної роботи об'єднаної енергетичної системи України в сучасних надзвичайних умовах вимагає як законодавчого регулювання, так і оперативного плану дій, включаючи військовий (воєнізований) захист енергооб'єктів, альтернативні маршрути доставки палива тощо. Офіційно такий план прийнятий не був, хоча окремі його елементи знайшли відображення в наказах і розпорядженнях органів виконавчої влади та місцевого самоврядування.

Так, 4 липня 2014 р. Верховна Рада України прийняла в першому читанні законопроект «Про особливий періоді в паливно-енергетичному комплексі». Більша його частина стосується роботи газотранспортної системи і трубопровідного транспорту, а також диспетчерського управління та захисту енергооб'єктів (проте, в цьому законопроекті практично не розглядався захист об'єктів альтернативної енергетики). Однак, і цей недосконалий закон не був прийнятий в цілому [1].

Тому, на наш погляд, необхідно прийняти Закон України «Про захист енергетичних об'єктів та енергетичної інфраструктури», в якому необхідно передбачити введення спеціальних паспортів для енергетичних об'єктів (в тому числі об'єктів альтернативної енергетики), де буде визначено рівень та особливості захисту кожного об'єкта, а в бюджеті передбачити відповідне фінансування необхідних заходів).

Необхідно прийняти український «енергетичний пакет» законів, включаючи закон про регулятора, зміни до закону про енергоринок, окремий закон про альтернативну енергетику, що включає виробництво не тільки електроенергії, але і тепла, закон про когенерацію і тригенерацію та ін. Провести інституційні зміни в Міністерстві енергетики та вугільної промисловості [1].

Особливу увагу необхідно приділити формуванню громадської думки щодо економії енергоресурсів та підтримки екологічно прийняттого розвитку

альтернативної енергетики країни, яка має стимулювати органи законодавчої та виконавчої влади до прийняття та реалізації відповідних рішень, наприклад, запровадження в країні Всеукраїнського дня альтернативної енергетики, метою якого має стати стимулювання і переорієнтації свідомості та культури енергоспоживання в суспільстві в напрямку використання альтернативних джерел енергії та побудова на цій основі в Україні «зеленої» економіки.

Значною перешкодою на шляху інвестицій в альтернативну енергетику України є корупційна складова системи державного управління країни. Тому дієвим інструментом державної антикорупційної політики у сфері альтернативної енергетики має стати принципово нова модель співпраці, яка ґрунтується на принципах публічно-приватного партнерства, що дозволить державі, уникаючи безпосереднього втручання в господарську діяльність підприємств, за допомогою інструментів нормативно-правового, фінансово-економічного, адміністративно-правового та інформаційно-комунікативного механізмів державного регулювання сприяти створенню нових потужностей для виробництва енергоносіїв з альтернативних джерел енергії.

На відміну від державно-приватного партнерства, згідно з Законом України «Про державно-приватне партнерство», яким передбачено укладання угод між Державою (в особі відповідних органів державної влади) та суб'єктами господарювання, які претендують на отримання державної підтримки у будь-якому вигляді (пряме бюджетне фінансування, пільгове кредитування та компенсація кредитних ставок, пільговий режим оподаткування, пільгове тарифоутворення, надання державних гарантій) [5], до публічно-приватного партнерства долучається громадськість, як необхідна складова інтенсифікації розвитку альтернативної енергетики в Україні, особливо в сільській місцевості.

При цьому необхідною умовою публічно-приватного партнерства має бути виконання зобов'язань всіма сторонами угоди: забезпечення відповідної державної підтримки, зобов'язання суб'єктів господарювання щодо досягнення певних показників енергоефективності, встановлених стандартами (нормами, нормативами), заміщення традиційних ресурсів альтернативними енергоресурсами. За невиконання умов угоди має встановлюватись відповідальність (адміністративна, фінансова, кримінальна).

До речі, розвитку альтернативної енергетики в сільській місцевості, в рамках публічно-приватного партнерства має сприяти сервісна кооперація, яка здатна стати потужним джерелом фінансування проектів у цій сфері, і допоможе вирішити проблеми не тільки дорогих енергоресурсів і утилізації сміття та відходів сільськогосподарського виробництва, а й сталого розвитку сільських територій.

Отже, до основних напрямів удосконалення виокремлених нормативно-правового, фінансово-економічного, адміністративно-організаційного та інформаційно-комунікативного механізмів державного регулювання розвитку альтернативної енергетики в Україні можна віднести такі (рис. 1).

Рис. 1. Напрямки вдосконалення механізмів державного регулювання розвитку альтернативної енергетики в Україні

Реалізація вказаних заходів з державного регулювання сприятиме сталому розвитку альтернативної енергетики в Україні та підвищенню рівня національної енергетичної незалежності.

Адже зараз українська економіка за показниками ефективності використання енергоресурсів поступається розвинутим країнам в 2,5-3 рази, тому енергоємність валового внутрішнього продукту країни має значно зменшитися – до 0,24 кг у. т. / грн. в 2030 р. або удвічі [4].

Висновки. Отже, основними результатами удосконалення існуючих механізмів державного регулювання розвитку альтернативної енергетики в Україні мають стати: зменшення енергоємності ВВП і збільшення рівня енергозабезпеченості країни; реалізації програм енергозбереження та енергоефективності в галузях економіки та у соціальній сфері; збільшення використання нетрадиційних і відновлюваних джерел енергії в загальному паливно-енергетичному балансі країни та підвищення ефективності їх використання; зменшення рівня енергетичної залежності країни від зовнішніх поставок енергоресурсів та збільшення обсягів виробництва енергії з альтернативних джерел, як необхідна складова екологізації національної енергетики.

Зазначені напрямки вдосконалення механізмів державного регулювання сприятимуть раціональному енергоспоживанню з мінімально негативним впливом на довкілля, дбайливому використанню енергетичних ресурсів при розумному й достатньому задоволенні потреб суспільства в енергії, забезпечать сталий розвиток альтернативної енергетики в Україні в довгостроковому періоді.

Список використаних джерел

1. Голикова С. Чтобы понять энергорынок, не обязательно засовывать пальцы в розетку // С. Голикова. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до стор.: http://gazeta.zn.ua/energy_market/chtoby-ponyat-energorynok_.html.

2. Голова Держенергоефективності презентував американським урядовцям та бізнесменам перспективи інвестування у розвиток сфер енергоефективності та відновлюваної енергетики в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sae.gov.ua/uk/news/613>.

3. Дикаленко М. А. Светский раут [Електронний ресурс] / М. А. Дикаленко. – Режим доступу: <http://www.business.ua/articles/primarily/Svetskiy-raut-101575/>.

4. Енергетична стратегія України на період до 2030 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/FIN3853Z.html.

5. Нормативно-правова база альтернативної енергетики. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sae.gov.ua/uk/activity/vidnovlyuvana-enerhetyka/normatyvno-pravova-baza>.